

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
Eesti kirjanduse ja rahvalaule kateeder

RAAMATUKOGUNDUS

Õppe-metoodiline juhend Ajaloo-Keeleteaduskonna
raamatukogunduse ja bibliograafiaosakonna I-IV
kursuse mittestatsionaarsetele üliõpilastele

Kuulub tagastamisele
Подлежит возврату

Tartu 1963

A

S i s u k o r d.

ÜLDJUHISED	3
I. ÜLDINE RAAMATUKOGUNDUS	4
II. RAAMATUKOGU FONDID JA KATALOOGID	
A. Trükiteoste kataloogimine ja alfabeetiline kataloog	6
B. Trükiteoste liigitamine ja süstemaatiline kataloog	10
C. Raamatukogu fondid	21
III. TÖÖ LUGEJATEGA	25
IV. RAAMATUKOGUNDUSE ORGANISATSIOON NÕUKOGUDE LIIDUS	27
V. RAAMATUKOGUDE AJALUGU	29

ARHIIVKOGU

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

Üldjuhised.

Raamatukogunduse kui teadusharu sisu moodustab trükiteoste ühiskondliku kasutamise organiseerimine ja selle meetodite tundmaõppimine. Õppeainena koosneb ta viiest osast.

1. Üldine raamatukogundus. Selles käsitletakse järgmisi küsimusi: raamatukogu koht ühiskonnas, raamatukogu ülesanded ja selle töö ideeline sisu, raamatukogu koht hariduslike asutuste hulgas. Nõukogude raamatukogude süsteem ja selle põhiprintsüübid. Raamatukogude tüpiseerimine, statistika; raamatukogude riiklik juhtimine.

2. Raamatukogude fondid ja kataloogid. Siin käsitletakse kataloogide süsteemi, trükiteoste kataloogimist, erinevate kataloogide koostamise meetodikat. Edasi õpitakse tundma raamatute valikuprintsiipe, raamatufondi tundmaõppimise meetodeid, raamatukogude varustamist kirjandusega, komplekteerimise meetodikat, raamatufondide organiseerimist, arvestamist, säilitamist.

3. Töö lugejatega haarab lugejate teenindamise organiseerimist, selle vorme ja meetodeid nii raamatukogus (abonent, lugemissaal) kui ka väljaspool seda (rändraamatukogud, laenutuspunktid).

4. Raamatukogunduse organisatsioon. Siia kuulub: raamatukogu töö organiseerimine ja normeerimine, töö arvestamine ja planeerimine; raamatukogu ruumid ja sisustus, mehhaniseerimine. Raamatukogude inspekteerimine; meetodiline töö.

5. Raamatukogude ajalugu. Kursuse selles lõigus käsitletakse raamatute kasutamist, selle vorme ja meetodeid mitmesugustes ühiskondlikes formatsioonides.

Raamatukogunduse õppimine algab esimesel kursusel ja kestab neljanda kursuseni (7.semestrini). Kursuse üksikute osade õppimine ja eksamite ning arvestuste sooritamine toi-

mub järgmiselt.

1. Üldine raamatukogundus. Õppimine algab esimesel kursusel. Esimese kursuse lõpul (2.semestril) toimub eksam.

2. Raamatukogude fondide ja kataloogide õppimine algab samuti esimesel kursusel. Et kursuse see osa on ulatuslik, jaguneb ta kolmeks alaliigiks:

a) trükiteoste kataloogimine ja alfabeetiline kataloog. Esimese kursuse kevadsemestri vältel koostatakse kontrolltöö; esimese kursuse lõpul toimub eksam;

b) trükiteoste liigitamine ja süstemaatiline kataloog. Selle osa õppimine algab teisel kursusel ning lõpeb kevadsemestril (4.sem.) arvestusega. Koostatakse kaks kontrolltööd;

c) raamatukogu fondid. Algab kolmandal kursusel ning lõpeb 5.semestril eksamiga. Eksam haarab ka trükiteoste liigitamise ja süstemaatilise kataloogi. Koostatakse kontrolltöö.

3. Töö lugejatega. Algab teisel kursusel (3.sem.) ning lõpeb eksamiga 3.kursusel (5.sem.). Koostatakse kaks kontrolltööd.

4. Raamatukogunduse organisatsioon. Algab kolmandal kursusel (5.sem.) ning lõpeb arvestusega (6.sem.).

5. Raamatukogude ajalugu. Algab 3.kursusel (6.sem.) ning lõpeb eksamiga 4.kursusel (7.sem.). Koostatakse kontrolltöö.

Kokku tuleb seega sooritada 5 eksamit, 2 arvestust ja koostada 7 kontrolltööd.

Kontrolltööd esitatakse hiljemalt üks kuu enne vastava sessiooni algust TRÜ Ajaloo-Keeleteaduskonna kaugõppeosakonda (Tartu V.Kingissepa 18).

I. ÜLDINE RAAMATUKOGUNDUS.

Programm.

1. Sissejuhatus. Raamatukogu koht ühiskonnas. Nõukogude raamatukogu. Raamatukoguteaduse aineala.

2. Raamatukogundus Nõukogude Liidus. V.I. Lenini juhised kui nõukogude raamatukogunduse alus. NLKP juhtiv osa nõukogude raamatukogude arendamisel. Raamatukogude võrgu kasv Nõukogude Liidus ja Eesti NSV-s.

3. Raamatukogunduse organisatsioon Nõukogude Liidus. Nõukogude riigi juhtiv osa raamatukogude arendamisel. Elanikkonna osavõtt raamatukogude tööst. Raamatukogude üldkättesaadavus Nõukogude Liidus. Nõukogude raamatukogude tüpiseerimine. Raamatukogude võrgu plaanipärane korraldamine. Raamatukogutöö tsentraliseerimine.

4. Külaelanikkonna teenindamine. Külaelanikkonda teenindavad raamatukogud. Küla-, kolhoosi-, sovhooside ja rajooniraamatukogud. Raamatukogude võrgu organiseerimise alused. Raamaturikkuste lähendamine elanikkonnale.

5. Linnaelanike teenindamine. Linnaelanikkonda teenindavad raamatukogud. Raamatukogude võrgu korraldamine ja planeerimine. Koostöö raamatukogude vahel.

6. Teaduslikud ja erialased raamatukogud. Nende areng. Tehnilised raamatukogud. Põllumajanduslikud raamatukogud. Meditsiinilised raamatukogud. NSV Liidu ja liiduvabariikide Teaduste Akadeemiate raamatukogude süsteem. Kõrgemate õppeasutuste raamatukogud. Tartu Riikliku Ülikooli Teaduslik Raamatukogu. Üksikud teaduslikud raamatukogud. Riiklik Avalik Ajalookirjanduse Raamatukogu. Üleliiduline Riiklik Väliskirjanduse Raamatukogu.

7. Oblastiraamatukogud, nende struktuur ja ülesanded. Vabariiklikud raamatukogud. Liiduvabariikide riiklikud raamatukogud. Fr.R. Kreutzwaldi nim. Eesti Riiklik Raamatukogu.

8. Üleliidulised riiklikud raamatukogud. V.I. Lenini nim. NSV Liidu Riiklik Raamatukogu Moskvas, M.J. Saltõkov-

Staedrini nim. Riiklik Avalik Raamatukogu Leningradis.

9. Laste teenindamine. Lasteraamatukogude ülesanded, tüübid ja võrk. Iseseisvad lasteraamatukogud. Koolide ja lasteasutuste raamatukogud.

10. Raamatukogude juhtimine NSV Liidus. Raamatukogude inspeksioonid. Finantseerimine. Raamatukogu statistika. Planeerimine raamatukogude valdkonnas. Raamatukogutöötajate ettevalmistamise süsteem NSV Liidus.

11. Raamatukogude metoodiline juhtimine. Metoodilise juhtimise organiseerimine. Metoodilise töö keskused. Metoodilise abi vormid.

12. Ülevaade raamatukogude korraldusest sotsialistliku leeri maades ja suuremates kapitalistlikes maades.

Kirjandus ja metoodilised juhised.

1. Õpikuna kasutatakse: Чубарян, О.С. Общее библиотековедение. Учебник для библиотечных институтов. М., "Советская Россия", 1960, 203 lk.
2. Ленин о библиотечном деле /Сборник/, М. 1960.
3. Raamatukogude rikkused rahvale! Parandada raamatukogundust meie maal ("Pravda" toimetuse artikkel 2.okt.) - "Rahva Hääl" 1959, 4.okt.
4. Kultuurhariduse alal töötaja käsiraamat. Koost. E.Friimägi. Tln. 1956. Küla- ja rajooniraamatukogu põhimäärused.
5. Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklik Raamatukogu. Teatmik lugejale, Tln. 1956.
6. Fr.R. Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuseum. Teatmik. Trt. 1960, Arhiivraamatukogust lk. 6-18.

Põhilised teadmised omandab üliõpilane O.S.Tšubarjani õpikust (vt.nr.1 kirjanduse loetelu). Tuleb aga silmas pida, et õpik käsitleb raamatukogude süsteemi ja nende töö korraldust Nõukogude Liidus üldse. Suuremate Eesti NSV teaduslike raamatukogude struktuuri ja tegevusega tutvustamiseks pakuvad materjali brošüürid nr. 5 ja 6. Loengute käigus käsitletakse ka teisi Eesti NSV suuremaid teaduslikke raamatukogu-

sid ja raamatukogude võrgu korraldamise iseärasusi Eesti NSV-s.

II. RAAMATUKOGU FONDID JA KATALOOGID.

A. Trükiteoste kataloogimine ja alfabeetiline kataloog.

Programm.

a. Ülevaade raamatukogu kataloogidest. Nende ülesanded ja tüübid.

Kataloogide vajalikkus raamatukogu töös. Nõukogude raamatukogude kataloogide põhiprintsiibid. Kataloogide süsteem raamatukogus. Kataloogide tüübid. Kataloogide vorm. Kohustuslikud kataloogid küla-, rajooni-, laste- ja linnaraamatukogudes. Tsentraliseeritud kataloogimine.

b. Trükiteoste kataloogimine.

Kataloogimise eesmärk: anda kindlas järjekorras kindel miinimum andmeid trükiteosest. Põhinõuded kataloogimisel. Põhilised kataloogimisreeglid, nende areng. Anglo-ameerika ja preisi kataloogimisreeglid. Nõukogude kataloogimisreeglite areng. Rahvusvahelised püüdlused kataloogimisreeglite ühtlustamisele. Kataloogimisreeglite rakendamine erinevat tüüpi raamatukogudes. Raamatukogulik käekiri.

Raamatu elemendid ja nende kasutamine kirje koostamisel. Tiitelleht, selle tüübid ja elemendid. Põhikirje. Põhikirje vormid: kirje autori järgi ja kirje pealkirja järgi. Kirje elementide paigutus kataloogikaardil. Täiendkirjed ja nende kasutamise vajalikkus ning ulatus. Lisakirjed. Viite- ja teatmekaardid. Raamatukogulikud märkmed alfabeetilise kataloogi põhikirje pöördel.

Kataloogimine autori ja pealkirja järgi. Mõiste "autor" ühise nimevormi valik. Autor ja koostaja. Kahe ja kolme autoriga teoste kataloogimine. Täiendkirjed teisele ja kolmandale autorile. Nelja ja rohkem autoriga teoste kataloogimine. Täiendkirjed selliste raamatute kataloogimisel. Kataloogimine pealkirja järgi. Täiendkirje toimetaja kohta. Personaaliate, kirjavahetuste, lühenduste, dramatiseeringute jne. kataloogimine. Kogumikkude kataloogimine ja nende sisu avamine.

Mitmekõitelised teosed ja seeriad. Koondkirje eelised. Mitmekõiteliste teoste kataloogimine autori ja pealkirja järgi. Puudulikult kujundatud mitmekõiteliste teoste kataloogimine. Seeriakirje.

Ametlike ja ametkondlike väljaannete kataloogimine. Mõisete "kollektiivautor". "Kollektiiv autori" põhimõtte rakendamine rahva- ja teaduslikes raamatukogudes. NLKP, NSVL Ülemnõukogu, NSVL Ministrite Nõukogu ja liiduvabariikide analoogiliste asutuste määruste, seadluste, otsuste ning ametlik-dokumentaalsete materjalide kataloogimine.

Eri liiki trükiteoste kataloogimine. Ajalehtede ja ajakirjade kataloogimine. Jätkuvad väljaanded. Kartograafilised väljaanded, noodid, standardid, patendid jne.

Analüütiline kirjeldamine. Selle rakendamine kataloogides. Artiklid ajalehtedest, ajakirjadest, raamatutest, kogumikest. Retsensioonide kirjeldamine.

Trükiteoste lihtsustatud kataloogimine. Selle rakendamise juhud teaduslikes raamatukogudes.

c. Alfabeetiline kataloog.

Alfabeetilise kataloogi ülesanded ja koht kataloogide süsteemis. Kaartide järjestus alfabeetilises kataloogis. Ühe autori teoste järjestamine. Raamatu eri trükkide järjestamine. Alfabeetilise kataloogi väline kujundamine. Vahekaartide süsteem. Alfabeetilise kataloogi redigeerimine.

Kirjandus ja meetodilised juhised:

1. Библиотечные фонды и каталоги. Учебник для библиотечных институтов. М., "Советская Россия", 1961.
IV peatükk - Raamatukogude kataloogid. Nõukogude raamatukogude kataloogide süsteem. V peatükk - Trükiteoste kataloogimine. VI peatükk - Alfabeetiline kataloog.
2. Veskimägi, K. Kataloogimisreeglid rahvaraamatukogudele. Tln. ERK, 1960.
3. Pulk, H. ja Meo, A. Raamatukogulik käekiri, Tln. 1949 või Григорьев, Ю.В. Библиотечный почерк, М. 1956.

4. Новикова, Э.А. Основные проблемы каталогизации за рубежом и в советской каталогизационной теории и практике - "Советская библиография", 1961, № 2, lk. 51-71.
5. Василевская, В.А. Подготовка международной конференции по принципам каталогизации. - "Советская библиография", 1961, № 2, lk. 44-50.

Reeglite kogumik rahva- ja väiksematele teaduslikele raamatukogudele:

6. Единые правила описания произведений печати для каталогов небольших библиотек и библиографических указателей. Изд. 2-е, М. 1954.

On vaja tunda kataloogimise iseärasusi suurtes teaduslikes raamatukogudes järgmiste reeglite kogumike põhjal:

7. Единые правила описания произведений печати для библиотечных каталогов. Часть I. Выпуск 1.

Описание книг. 2-е изд., М. 1959.

То же. Часть 1. Выпуск 2. Организация алфавитного каталога книг. 2-е изд., М. 1961.

То же. Часть 2. Описание периодических изданий, Л. 1954.

То же. Часть 3. Описание картографических изданий, Л. 1950.

То же. Часть 4. Описание нотных изданий, М. 1952.

То же. Часть 5. Описание печатной графики, Л. 1958.

То же. Часть 6. Специальные виды технических изданий, М. 1957.

On vajalik, et üliõpilased omandaksid praktiliselt kataloogimisoskuse. Selleks on vaja pidevalt harjutada, tundma õppida raamatute kujundust ja orienteeruda kataloogimisreeglites. Nõutav on nii eesti- kui ka venekeelse kirjanduse kataloogimise oskus.

K o n t r o l l t ö ö .

Kontrolltöö seisneb erinevat laadi trükiteoste kataloogimises. Raamatud valib üliõpilane ise raamatukogust, kus ta töötab. Tuleb kataloogida:

1. Ühe autoriga teoseid - 2 teost .
2. Kahe autoriga teoseid - 3 teost .

3. Kolme autoriga teoseid - 3 teost.
4. Nelja autoriga teoseid - 2 teost.
5. Viie võienama autoriga teoseid - 2 teost.
6. Teoseid, millel puudub autor - 3 teost.
7. Teoseid, kus on tegemist koostajaga - 3 teost.
8. Bibliograafilisi teoseid - 2 teost.
9. Mitmekõitelisi teoseid - 2 teost.
10. ENSV Ülemnõukogu istungjärgu stenograafilisi aruandeid - 1 teos.
11. NLKP materjalidest:
  - a) NLKP kongressi resolutsioonid - 2 teost.
  - b) NLKP Keskkomitee pleenumi otsus - 2 teost.
  - c) NLKP Keskkomitee ja NSVL Ministrite Nõukogu ühine otsus - 2 teost.
12. Ajakiri, mille pealkirja on muudetud - vähemalt 5 aastakäigu ulatuses.
13. Ajaleht, mille pealkirja on muudetud - vähemalt 5 aasta ulatuses.
14. Artikleid ajalehtedest, ajakirjadest ja kogumikest - 5 artiklit.
15. Retsensioone - 3 teose kohta.

Kontrolltöö koostatakse kataloogikaartidel, kinni pidades kõigist kataloogimisreeglitest, tingimata raamatukogulikus käekirjas (või kirjutusmasinal trükitult). Igast ülalloeletud trükiteose tüübist peab vähemalt üks olema venekeelne teos. Lisaks põhikirjetele koostatakse kõik vajalikud täiendkirjed. Põhikirje pöördele märgitakse, millised täiendkirjed on tehtud. Juhindutakse teosest: Veskimägi, K. Kataloogimisreeglid rahva- raamatukogudele, Tln. 1960.

B. Trükiteoste liigitamine ja süstemaatiline kataloog.

Teisel õppeaastal tuleb käsitlusele kursuse "Raamatukogu fondid ja kataloogid" II osa: "Trükiteoste liigitamine ja süstemaatiline kataloog. Märksõnastamine ja märksõnakataloog". Selle osa läbitöötamisel tuleb peamist tähelepanu osutada kirjanduse liigitamise praktilise oskuse omandamisele. Tuleb hästi tunda ja osata kasutada meie rahvaraamatukogudes praegu kehtivat liigitussüsteemi, selle pealiike, ning orienteeruda nende edasistes alajaotustes, samuti tuleb teada põhilisi abimäära- ja nende kasutamist. Põhjalikult on vaja läbi töötada peatükk liigitamise meetodikast ning harjutada seejärel praktilist liigitamist raamatukogusse saabuva kirjanduse põhjal, vastavas raamatukogus, kus üliõpilane töötab. Liigitamise oskuse omandamiseks aitavad kaasa ka kontrolltööd.

Ühtlasi tuleb omandada ülevaade raamatukogulik-bibliograafiliste liigitussüsteemide arengust ning olla suuteline lühidalt iseloomustama erinevate liigitussüsteemide olemust nii minevikus kui kaasajal. Erilist tähelepanu tuleb seejuures osutada liigitussüsteemi olukorrale NSV Liidus. On vaja teada tähtsamaid muudatusi, mis on viimasel ajal läbi viidud praegu kasutusel olevas liigitussüsteemis ning tunda uue, nõukoguliku, marksistlikel alustel põhineva liigitussüsteemi koostamise ja struktuuri põhimõtteid.

Märksõnastamise ja märksõnakataloogi küsimusi käsitletakse eeskätt teoreetiliselt, näidetega praktilistes tundides. Väga vajalik on hästi orienteeruda meie tsentraliseeritud kataloogimise süsteemis, tunda trükikaartide erinevaid väljaandeid ja neid väljaandvaid asutusi.

Kevadsemestril toimub arvestus juhendis käsitletava osa ulatuses. Arvestuseks on vajalik raamatu täielik läbitöötamise oskus (kirjeldamine, liigitamine nii paigutuseks kui süstemaatilise kataloogi jaoks) koos teoreetiliste teadmistega.

Programm.

B. Trükiteoste liigitamine ja süstemaatiline kataloog.

Märksõnastamine ja märksõnakataloog.

Teema 1. Süstemaatilise kataloogi olemus ja tähtsus raamatukogutöös.

Süstemaatilise kataloogi ülesehituse põhiprintsiibid. Süstemaatilise kataloogi osa lugemise juhtimisel ja raamatupropaganda vahendina. Tema koht raamatukogu kataloogide süsteemis. Süstemaatilise kataloogi tähtsus raamatukogu sisetöös. Süstemaatiline kataloog ja bibliograafia.

Teema 2. Raamatukogulik liigitussüsteem kui süstemaatilise kataloogi alus.

Raamatukogulik liigitussüsteem ja teaduste klassifikatsioon, nende seos ja erinevused. Raamatukogulikule liigitussüsteemile esitatavad põhinõuded. Indeksid ja abimäärjad.

Teaduste klassifikatsiooni arengu põhijooni. Idealistliku ja materialistliku suuna võitlus teaduste klassifikatsioonis. Fr.Engelsi printsiibid teaduste klassifitseerimiseks.

Raamatukoguliku liigitussüsteemi arengu põhilised etapid. Liigitussüsteemide areng kuni 19. saj. keskpaigani. Liigitussüsteemid 19. saj. II poolel ja 20. saj. alguses. Kümnendliigituse olemus ja areng, selle eri variandid (Dewey, UDK). Raamatukoguliku liigitussüsteemi areng Venemaal. Raamatukogulik liigitussüsteem NSVL-is:1) Kümnendliigituse ümbertöötatud variandid nõukogude raamatukogudes. L.N. Tropovski liigitustabelid. Liigitustabelite 1955.a. ja 1960.a. väljaanded. 2) UDK kasutamine NSVL-is.3) Töö marksistlikel alustel põhineva raamatukoguliku liigitussüsteemi loomisel.

Teema 3. Trükiteoste liigitamise meetodika.

A. Liigitamise üldine meetodika.

Liigitamise mõiste. Liigitamine raamatute paigutamiseks riivleil ja süstemaatilise kataloogi jaoks. Ühtsuse nõue lii-

gitamisel. Liigitamise meetodi kasutamine raamatukogutöös ja bibliograafias.

Liigitamise protsess, selle etapid: 1) raamatu analüüs, 2) liigi kindlaksmääramine (liigi leidmine liigitustabeleis, abimäärajate kasutamine, korduv peegeldamine, analüütiline liigitamine); 3) indekseerimine (mõisted: paigutusindeks, kataloogiindeks, täielik indeks. Põhi- ja lisaindeks, põhi- ja teisikkaart.)

Trükikaartide kasutamine liigitamisel.

B. Liigitamise erimetoodika.

Eri teadusaladesse kuuluvate teoste ja väljaannete eri laadide liigitamise iseärasused:

- 1) marksismi-leninismi rajajate teoste liigitamine ja laialdane propaganda süstemaatilises kataloogis;
- 2) partei ja valitsuse direktiivmaterjalide liigitamine ja peegeldamine süstemaatilises kataloogis,
- 3) ühiskondlik-poliitilise kirjanduse liigitamine (NLKP ajaloo, NSVL ja välismaade ajaloo alane kirjandus, poliitilist olukorda NSVL-is ja välismaadel käsitlev kirjandus, rahvamajanduse, riigi ja õiguse, geograafia-, rahvahariduse- ja kultuuri-, filosoofiaalane kirjandus);
- 4) teaduslik-tehnilise kirjanduse liigitamine (loodusteadused, arstiteadus, tehnika, põllumajandus);
- 5) ilukirjanduse- ja kirjandusteadusealaste teoste liigitamine;
- 6) biograafiate, õpikute, teatmeteoste, sõnastike, bibliograafiliste nimestike, ajakirjade liigitamine.

Teema 4. Süstemaatilise kataloogi koostamine.

Süstemaatilise kataloogi koostamise protsess. Selle sisu ja järjekord. Liikide moodustamine. Kaartide järjestamine liigi piires. Vahekaardid, nende tähtsus ja kujundamine. Viited süstemaatilises kataloogis.

Abivahendid lugejale süstemaatilise kataloogi kasutamise Alfabeetiline märksõnakartoteek. Kataloogi propaganda. Süstemaatilise kataloogi redigeerimine.

Teema 5. Trükiteoste märksõnastamine. Märksõnakataloog.

Trükiteoste märksõnastamine kui raamatukogu fondide sisu avanise meetod. Märksõnastamise erinevus liigitamisest. Märksõnastamise meetodi kasutamisest raamatukogutöös ja bibliograafias.

Märksõnastamise meetodika. Raamatu aine, teema kindlaksmääramine ja selle sõnaline formuleerimine. Märksõnade tüübid. Mitmeastmelised märksõnad. Allmärksõnade tüübid. Viited ja nende tähtsus märksõnakataloogis.

Märksõnakataloogi koht eri tüüpi raamatukogude kataloogide süsteemis. Märksõnakataloogi ajaloost. Kataloogi struktuur ja kujundamine.

Teema 6. Tsentraliseeritud kataloogimine.

Tsentraliseeritud kataloogimise tähtsus raamatukogutöös. Tsentraliseeritud kataloogimine NSVL-is. Rahvaraamatukogudele ja teaduslikele raamatukogudele väljaantavad trükikaardid. Trükikaardid trükiteoste eriliikidele (artiklid, autoreferaadid, noodid, kaardid jne.). Tsentraliseeritud kataloogimine liiduvabariikides. Tsentraliseeritud kataloogimine välismaades.

Teema 7. Kataloogide süsteem nõukogude raamatukogudes.

Kataloogide süsteem, temale esitatavad nõuded. Kataloogide süsteemi olenevus raamatukogu tüübist, tema fondide sisust ja organisatsioonist. Kataloogide miinimum meie rahvaraamatukogudes.

K i r j a n d u s :

Õpikud:

1. Библиотечные фонды и каталоги. Учебник для студентов библиотечных институтов, М. 1961.
Peatükid 4, 7, 8, 9, 10.
2. Амбарцумян, В.Н. Систематический каталог. Учебное пособие для студентов библиотечных институтов, М. 1954.

Tabelid:

3. Masing, H. Liigitustabelid Eesti NSV rahvaraamatukogudele, Tln. 1956.
4. Liigitustabelid rahvaraamatukogudele, Tln. 1961.
5. Таблицы библиотечной классификации для массовых библиотек, М. 1959.
Seesama 2-издание, М. 1961.
6. Схема библиотечной классификации, применяемая в типовых каталогах и на печатных карточках для массовых библиотек, М. 1955.
7. Троповский, Л.Н. Десятичная классификация. Сокращенные и перераб.таблицы для массовых библиотек. 3-е изд., испр. и доп, М. 1942.
võti sama autori liigitustabelite 1946.a. väljaanne.
8. Библиотечно-библиографическая классификация. Таблицы для научных библиотек. Вып. III. Естественные науки. Физ.-матем.науки, М. 1962.
Вып. IV. Г. Химические науки, М 1960.
Вып. VI. Е. Биологические науки, М. 1961.
Вып. XII. Сельское и лесное хозяйство, М. 1961.
(Uue nõukoguliku liigitussüsteemi esimesed köited).
9. Универсальная десятичная классификация, М. 1962 (Всесоюз. Книжная Палата).

Loengud kaugõppeüliõpilastele:

10. Шамурина, С.Е. Методика классификации литературы по языкознанию, литературоведению, художественной литературе и искусству. Лекция по курсу "Библиотековедение" ..., М. 1960.
11. Кушувль, А.Я. Методика классификации естественно-научной, медицинской, технической и сельскохозяйственной литературы. Лекция для студентов-заочников, М. 1959.
12. Марченко, Э.В. Общая методика предметизации произведений печати. Лекция для студентов заочного отд-ния, М. 1956.
13. Кленов, А.В. Система каталогов советской библиотеки. Лекция для студентов-заочников, М. 1953.

Muu kirjandus:

14. Кленов, А.В. и Петровский, В.В. Организация библиотечных фондов и каталогов. Учебник для учащихся библиотечных техникумов, М. 1959.
Глава 8. Классификация книг по отдельным отраслям знания, лк. 163-185.
15. Амбарцумян, З.Н. Методика классификации общественно-политической литературы в массовых библиотеках, М. 1961.
16. Амбарцумян, З.Н. Библиотечная классификация. Вып. I, М. 1947.
17. Шамурин, Е.И. Очерки по истории библиотечно-библиографической классификации,
Т. I М. 1955.
Т. 2 М. 1959.
18. Фирсов, Г.Г. Централизованная каталогизация в СССР. В сборнике: Библиотечное дело в СССР, М. 1957, лк. 295-322.
19. Фирсов, Г.Г. Централизованная каталогизация в социалистических странах. - Советская библиография, вып. 45, лк. 91-101.
20. Püss, L. Trükikaart ja selle kasutamine raamatukogutöös, Tln. 1955.
21. Жак, Д.К. и Смирнова, С.И. Каталоги районной и городской библиотеки. Практическое пособие, М. 1957.

Käsiteldava osa ulatuses on põhiliseks õpikuks "Библиотечные фонды и каталоги" (kirjanduse loetelus nr.1), mille peatükkides 4, 7, 8, 9 ja 10 antakse ülevaade süstemaatilise kataloogi organiseerimisest, liigitamise üldisest meetodikast, liigitussüsteemide ajaloost, märksõnakataloogi küsimustest ja kataloogide süsteemist meie raamatukogudes (ptk -s 4, лк. 77-83) Õpikus leiduva materjali tundmine on kohustuslik.

Mõningate juhendis antud teemade ja küsimuste kohta õpikus materjali ei leidu (teema 3, lõik B: Liigitamise erimeetodika; teema 6; teema 2 - küsimus teaduste klassifikatsiooni arengust). Nende omandamiseks kasutatagu järgmisi allikaid:

Liigitamise erimeetodika osas annavad head materjali

kõige uuemaist seisukohtadest brošüürid nr.10, 11, 15. Lühidalt puudutatakse erimetoodikat ja ka liigitustabelite "Таблицы библиотечной классификации ...." 1959. ja 1961.a. (nr.5) väljaannete lõpul. meetodiliste juhendite lõigus. Võib kasutada ka A. Klenovi ja V. Petrovski õpikut raamatukogunduse tehnikumidele (nr.14), kuid see annab ainult kõige üldisemad põhimõtted ega osutu seetõttu piisavaks. Need, kes kasutavad Z.N. Ambartsumjani õpikut (nr.2), pidagu silmas, et selles toodud seisukohad ühiskondlik-politilise kirjanduse liigitamise suhtes ei ole kooskõlas liigitustabelite uusima väljaandega ning on seetõttu vananenud.

Teema 6 (Tsentraliseeritud kataloogimine) kohta annavad materjali G.G. Firsovi artiklid (nr. 18, 19), eeskätt esimene neist, samuti L. Püssi brošüür (nr.20).

Teaduste klassifikatsiooni arengu põhijoontest (teema 2) annab lühikese ülevaate Z.N. Ambartsumjani teose (nr. 16) esimene osa.

Põhiõpiku kõrval võib kasutada ka Z.N. Ambartsumjani õpikut "Süsteemaatiline kataloog" (nr.2), mis käsitleb pikemalt liigitamise meetodika ja süsteemaatilise kataloogi koostamise küsimusi, ehkki materjali esitusviis selles õpikus on veidi liig paljusõnaline.

Kirjanduse nimestikus esitatud E.J. Samurini kahekõiteline teos (nr.17) on huvitavaks teaduslikuks uurimuseks raamatukogulike liigitussüsteemide arengust seoses teaduste klassifikatsiooniga. Otseselt õpikuna kasutamiseks on see teos liiga üksikasjalik; kellel aga on võimalus, tutvugu selle huvitava teosega.

Liigitustabelite osas tuleb esmajoones tunda ja osata kasutada uusimaid väljaandeid (nr.5,4,3), mis praegu kehtivad meie rahvaraamatukogudes. ET tabelite uusim eestikeelne väljaanne (nr.4) on mõeldud ainult külaraamatukogudele ja seetõttu pole küllalt detailne, siis kasutame praktilistes tundides ja kontrolltööde sooritamiseks neid ainult liikide 32 ja 33 osas; muude liikide puhul tuleb aluseks võtta kas H.Masingu tabelid (nr.3) või venekeelsed uuemad tabelid (nr.5), mis sisaldavad

tunduvalt rohkem alaliike ja võimaldavad liigitada teoseid palju täpsemalt.

Kontrolltöö nr.1.

Tartu Riikliku Ülikooli Ajaloo-Keeleteaduskonna r a a m a t u k o g u n d u s e osakonna II kursuse mittetatsionaarsetele üliõpilastele.

Teisel kursusel õpitakse tundma raamatute liigitamist ja süstemaatilise kataloogi organiseerimise põhimõtteid. Liigitamise oskuse süvendamiseks tuleb teostada järgnev kontrolltöö.

Kataloogida ja liigitada 30 raamatut (omal valikul) järgmise sisuga:

- 3 marksismi-leninismi rajajate üksikväljaandena ilmunud teost,
- 3 teost NLKP ja NSV Liidu valitsuse direktiivmaterjalidest,
- 2 Nõukogude valitsuse ja partei juhtivate tegelaste kõnet või esinemist,
- 3 teost rahvamajanduse alalt,
- 5 loodusteaduslikku teost,
- 5 põllumajanduslikku teost,
- 5 tehnika-alast teost,
- 4 teost ajaloo ja geograafia alalt.

Raamatute kataloogimisel on aluseks: Kataloogimisreeglid rahvaraamatukogudele. Koost. K. Veskimägi, Tallinn 1960. Täielik kirjeid ei koostata, küll aga tehakse vastav märkus kaardi pöördele. Liigitamiseks kasutatakse: Masing, H. Liigitustabelid Eesti NSV rahvaraamatukogudele, Tln. 1956. Kaartidele märgitakse täielik indeks ja paigutusindeks. Täielik indeks märgitakse kaardi pöördele. Paigutusindeksi detailsuse määramisel võetakse aluseks vastava raamatukogu paigutusindeksid, kus üliõpilane töötab. Lisaindeksite puhul kirjutatakse teisikaardid. Töö koostamiseks on vajalik eelnevalt läbi töötada vastav osa õpikust: "Библиотечные фонды и каталоги", М. 1961, ptk. 8.

Kontrolltöö nr. 2.

TRÜ Ajaloo-Keeleteaduskonna raamatukogunduse osakonna II kursuse kaugõppeüliõpilastele.

Raamatukogu fondid ja kataloogid.

Kontrolltöö koosneb kahest ülesandest: esimene käsitleb liigitamise erimethodikat, teine on mõeldud süstemaatilise kataloogi koostamise ja kujunduse küsimuste selgitamiseks.

Ülesanne nr.1. Määrake liigitustabelite põhjal täielik indeks raamatuile, milles käsitletakse järgmisi küsimusi:

- *1. K. Marxi "Palgatöö ja kapital".
2. Marxi ja Engelsi artiklite kogumik kunstist.
3. Brošüür V.I. Lenini teose "Mis teha" kohta.
- *4. NLKP KK ja NSVL Ministrite Nõukogu määrus "Kooli ja elu sidemete tugevdamisest".
5. VSDTP V (Londoni) kongressist.
6. Marksistlik dialektika kui tunnetuse ainus teaduslik meetod.
7. Inimese tahte ja iseloomu seosest.
8. Eesti komsomoli ajalooast.
9. Nõukogude rahva moraalsest ühtsusest.
10. Rähvahulkade võitlus fašismi vastu Prantsusmaal.
11. Rahvusliku vabastusliikumise kasvust Angoolas.
12. Sotsialismi ehitamise edu rahvademokraatiamaades.
13. Bulgaaria rahvavabariigi majanduse arengust.
14. Statistika üldistest meetoditest.
15. Tööstuse statistikast.
16. Töö normeerimisest NSVL keemiatööstuse ettevõtteis.
17. Matemaatiliste meetodite kasutamisest bioloogias.
18. Aatomituuma ehitusest.
19. Esimese aatomijähkõhuja ehitamisest.
20. Orgaanilise keemia ja biokeemia õpik kõrgematele koolidele.
21. Tammi ehitamisest Beringi väina.
22. Kamtsatka mäeahelikest.

23. Tšehhoslovakkia majandusgeograafia.
24. Kosmilise kiirguse mõjust inimorganismile.
25. Südamehaiguste kirurgilisest ravist.
26. Elektronarvutusmasinate ehitusest.
27. Tööstuse automaatika üldküsimused.
28. Uued automaatseadmed metallide lõiketöötlemisel.
29. Piimakarja ratsionaalsest süütmisest.
30. Töö organiseerimisest kolhoosis.
31. Eesti töölistklassi võitlus 1905.-1907.a. revolutsioonis.

+ 32. NSVL abielu ja perekonna seaduste koodeks.

33. Saksa keele grammatika õpetamise metoodika küsimustest.

34. E. Hemingway kirjanduslikust loomingust.

35. Bibliograafiline nimestik teatrilasest kirjandusest.

Tärniga märgitud teoste tuleb anda lisaks täielikule indeksile ka paigutusindeks.

Töö koostamiseks kasutatagu liikide SKP (Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei), 32 (Poliitika) ja 33 (Majandus) osas "Liigitustabeleid rahvaraamatukogudele", Tln. 1961. Muude liikide (loodusteaduse, tehnika jne.) osas, samuti detailsemate alajaotuste leidmiseks liigis 33 tuleb kasutada H. Masingu "Liigitustabeleid Eesti NSV rahvaraamatukogudele", Tln. 1956, mis sisaldavad rohkem alaliike ning võimaldavad liigitada täpsemalt. Kontrolltöös tuleb anda võimalikult detailne täielik indeks, mis kõige täpsemalt vastab raamatu teemale (näit. 6S2. 18 - Lühilaineraadiotehnika), olenerata sellest, milliseid indekseid kasutatakse selle raamatukogu kataloogis, kus üliõpilane töötab. Õige liigi leidmiseks loetagu hoolikalt läbi metoodilised juhendid ja viited, mis on peenema kirjaga antud paljude liikide juures.

Ülesanne nr. 2.

Valida üks süstemaatilise kataloogi liikidest (näit. 636, 6T, 6E, 32, 33 jne.) ja koostada vastav liik, silmas pidades oma raamatukogu fondi, lugejate kopsseisu jne. Koostada ka alfabeetiline märksõnaregister valitud liigi juurde.

Töö teostamise kord on järgmine:

Tatvuge valitud liigi struktuuriga liigitustabeleis. Valige oma raamatufondist kõik vajalikud teosed, mis sisult kuuluvad antud liiki. Kirjanduse valikul tuleb erilist tähelepanu pöörata sellele, et liigis peegelduksid kõik selle liigi seisukohalt vajalikud marksismi-leninismi klassikute teosed, NLKP ja nõukogude valitsuse direktiivmaterjalid, partei ja valitsuse juhtivate tegelaste kõned ja esinemised. Kui iseseisvalt ilmunud teoseid on vähe, valige täienduseks ka artikleid kogumikest ja ajakirjadest.

Kirjeldage kõiki Teile poolt valitud raamatuid ja artikleid kaartidel ja liigitage nad. Kaardile tuleb märkida kohaviit (paigutusindeks ja autorimärgis) ja kataloogiindeks. Kaardid järjestage nõutavas järjestuses, moodustades alaliigid ja alajaotused, mis kuuluvad Teile poolt valitud liigi koosseisu.

Liigi jaoks kujundage kõik vajalikud vahekaardid raamatukogulikus käekirjas, varustatud liigi peamiste jaotuste loeteluga ja vajalike viidetega.

Seejärel koostage liigi jaoks alfabeetiline märksõnaregister kas nimestikuna või kartoteegina. Märksõnaregister peab sisaldama liiki kuuluvaid alaliike ja samuti üksikküsimusi ja mõisteid, mis kuuluvad liigi sisse, kuid mis ei ole eraldatud iseseisva alajaotusena (näit. geoloogia puhul - üksikute maapõuevarade nimetused vaak, raud, põlevkivi jne.).

Töö tuleb teostada iseseisvalt, mitte kopeerides mehhaaniliselt olemasolevat raamatukogu kataloogi.

Liigi sisaldavus võib olla ca 100 kaarti. Kui raamatukogus on rohkem kirjandust sellelt teadusalalt, siis piirdatagu viimastel aastatel ilmunud teostega (näit. alates 1958.a.), võttes varasemaist aastaist ainult suurema väärtusoga teosteid ja käsiraamatuid.

Liigi valikul ei tule valida liigi kitsaid alaliike, mis sisaldavad vähe kirjandust ja millel ei ole alajaotusi.

Töö hindamisel tulevad arvesse liigi sisu, struktuur, kujundamine ning liigitamise ja kirjeidamise õigsus.

Liigitamisel võetagu aluseks "Liigitustabelid rahvaraa-

matukogudele", Tln. 1961 - liikide ЭКР 32 ja 33 osas. Muude liikide puhul lähtutagu H. Masingu "Liigitustabeleist Eesti NSV rahvaraamatukogudele", Tln. 1956.

Metoodiliseks abiks ülesande täitmisel kasutatagu õpiku "Библиотечные фонды и каталоги" 10. peatükki.

C. Raamatukogu fondid.

III kursusel tuleb käsitlemisele kursuse "Raamatukogu fondid ja kataloogid" viimane osa: Raamatukogu fondid. See osa annab ülevaate raamatukogu fondide komplekteerimise, organiseerimise ja säilitamise küsimustest.

Materjali läbitöötamisel on vajalik teoreetiliste teadmiste kõrval väga hoolikalt omandada nõutavad praktilised oskused, eeskätt raamatufondide arvestuse osas. Selleks tuleb põhjalikult tundma õppida raamatukogudes kasutusel olevaid arvestusdokumentide vorme ja nende täitmise korda, nii nagu see on antud "Raamatukogutöö tehnika miinimumi" uusimas väljaandes (vastuvõtuakt, registreerimiskaardid ja -vihikud jne.).

Tuleb osata kasutada autoritabeleid, nii eesti- kui venekeelseid. Fondide komplekteerimise meetodika eeldab meil ilmuvate tähtsamate bibliograafiliste väljaannete tundmist. Kuna bibliograafia kursust loetakse hiljem, tuleb nende väljaannetega ("Raamatukroenika", "КНИЖНАЯ ЛЕТОПИСЬ", samuti teised kroonikad, informatsioonilise ja soovitava bibliograafia väljaanded) iseseisvalt tutvuda.

Kursus lõpeb e k s a m i g a, kusjuures eksam haarab tsükleid: 1) Raamatukogu fondid, 2) Trükiteoste liigitamine ja süstemaatiline kataloog (käsitletud eelmisel aastal).

P r o g r a m m:

Teema 1. Raamatukogu fondi komplekteerimise printsiibid ja moodused.

Raamatukogu fondide tüübid. Raamatukogu komplekteerimise

areng NSVL-is. V.I.Lenini ja NLKP ning Nõukogude valitsuse juhendid raamatufondide komplekteerimisel. NLKP Keskkomitee otsus "Raamatukogunduse olukorrast meie maal ja selle parandamise abinõudest" (1959) fondide komplekteerimise põhiülesannetest.

Nõukogude raamatukogude komplekteerimise printsiibid.

Komplekteerimise moodsed. Algkomplekteerimine. Jooksev komplekteerimine. Järeldkomplekteerimine.

Teema 2. Nõukogude raamatukogude komplekteerimise allikad.

Nõukogude raamatukogude kirjandusega varustamise süsteem. Tsentraliseeritud ja kohalikud komplekteerimise allikad.

Bibkollektorid, nende struktuur ja tüübid. Raamatukogude komplekteerimise kord bibkollektorite kaudu. Kollektiivse komplekteerimise grupid. Kaugkomplekteerimine.

Sundekseplari süsteem NSVL-is, selle funktsioonid. Tasuta ja tasuline sundeksemplar. Üleliiduline, vabariiklik, ametkondlik ja kohalik sundeksemplar.

Kohalikud komplekteerimise allikad. Raamatute vahetus raamatukogude vahel.

Teema 3. Komplekteerimise meetodika ja organiseerimine.

Bibliograafia tähtsus raamatufondide komplekteerimisel. Bibliograafia eri liikide (arvestav-registreeriva, raamatu-kaubandusliku, soovitava ja kriitilise bibliograafia) kasutamine komplekteerimisel.

Raamatufondi tundmaõppimise meetodid. Kvantitatiivne (statistiline) ja kvalitatiivne (bibliograafiline) meetod.

Fondide komplekteerimise planeerimine. Teemaatiline ja operatiivne plaan, nende koostamise meetodika.

Raamatukogude komplekteerimise juhtimine. Komplekteerimise nõukogud bibkollektorite juures. Komplekteerimise organiseerimine raamatukogusiseselt. Komplekteerimisel kasutatud abikartoteegid.

Teema 4. Raamatufondide arvestus.

Fondide arvestuse tähtsus nõukogude raamatukogudes. Arvestuse ühikud.

Arvestuse viisid. Summaarne ja individuaalne arvestus, selle eri vormid: inventariraamat, aktide süsteem. Iseärasusd perioodiliste väljaannete arvestamisel.

Raamatute kustutamine. Raamatufondi ümberinventeerimine.

Teema 5. Fondide organiseerimine ja süsteem raamatukogudes.

Raamatukogu fondi jagunemine iseseisvateks fondideks. Fondide süsteem eri tüüpi raamatukogudes (rajooni-, linna-, oblastiraamatukogudes ja vabariiklikes raamatukogudes).

Raamatu läbitöötamise protsess raamatukogus. Raamatukogutöö tehnika miinimumi tähtsus töös raamatufondidega.

Teema 6. Raamatufondide paigutus.

Raamatufondide paigutusviisid. 1) Süsteematiselised ja 2) formaalsed paigutusviisid. Süsteematiselised-alfabeetiline paigutusviis meie rahvaraamatukogudes. Autoritabelid, nende kasutamine alfabeetiliselt paigutuse juures.

Formaalsed paigutusviisid (alfabeetiline, kronoloogiline, geograafiline, keeleline, inventarinumbriline, formaadiline, kinnispaigutus).

Teema 7. Raamatufondide säilitamine.

Raamatufondide säilitamise tähtsus. Raamatuhügieen. Raamatut kahjustavad tegurid.

1) Raamatuhoidla ja sellele esitatavad nõuded. Raamatuhoidla sisustus. 2) Sanitaar-hügieeniline režiim raamatuhoidlas.

Raamatute desinfektsioon. Kõitmine ja remont.

Teema 8. Raamatufondi inventuur.

Raamatufondi inventuuri ülesanded. Inventuuri meetodid. Inventuuri kokkuvõtete vormistamine.

K i r j a n d u s :

1. Библиотечные фонды и каталоги. Учебник для библиотечных вузов, М. 1961.
2. Григорьев, Ю.В. Организация библиотечных фондов, М. 1953.
3. Хавкина, Л.Б. Авторские таблицы (двухзначные). 19-е изд., М. 1955.

4. Püss, I. Autoritabelid. (Kahekohalised). 2., parand. tr. Tln. 1955.
5. Raamatukogutehnika instruksioon rahvaraamatukogudele, Tln. 1962.
6. Минимум библиотечной техники в массовых библиотеках, Изд. 9-е, М. 1963.
7. Бажмутская, М. и Петровский, В. Новое в "Минимуме" - "Библиотекарь" 1961, № 12, lk. 48-49.
8. Григорьев, Ю.В. Система книгоснабжения советских библиотек. Лекция для студентов заоч.отделения, М. 1956.

Põhiline õpik "Библиотечные фонды и каталоги" sisaldab materjali kõigi teemade kohta, välja arvatud teema 5 viimased küsimused. Selle kohta kasutatagu J.V.Grigorjevi teost (nr.2), I osa, ptk. 3 ja III osa, ptk. 10.

Raamatukogutehnika miinimum sisaldab rakendusvormide näidised ja nende täitmise juhised ning on kohustuslik kõigile rahvaraamatukogudele. Seetõttu on tehnikamiinimumi tundmine tingimata vajalik. Tuleb põhjalikult tunda tehnikamiinimumi uusi väljaandeid (eestikeelne 1962.a., venekeelne 9.tr.).

Kontrolltöö.

I. Kanda sisse summaarse arvestuse raamatusse ja inventariraamatusse 40 raamatut (vabal valikul), mis saabusid raamatukokku järgmiste partiidena: 1) 20 raamatut birkollektorilt, 2) 12 raamatut raamatukauplusest, 3) 8 raamatut annetusega lugejalt. Annetusega saabunud raamatute kohta koostada ka vastuvõtuakt.

II. Kustutada raamatukogu fondist 6 raamatut, neist lagunemise tõttu 4 ja lugejate poolt kaotatuina 2. Koostada kustutusaktid kummalegi partiile, seejärel vormistada vastavad sissekanded summaarse arvestuse raamatu II (kustutamise) osas.

Töö koostamisele asudes töötada eelnevalt läbi õpikust peatükk nr.11 (lk. 290-322) ning "Raamatukogutehnika instruksiooni..." I osa (lk. 5-10, 23-31). Seejärel valida raamatud, soovitatav mitmekesise temaatikaga, seejuures 1,2,3,4 ja enam

autoriga teoseid, kogumikke, teoseid ilma autorita, mitmekõitelisi teoseid. Jaotada need 3 partiisse, koostada vastu võtuakt, kanda läbi summaarse arvestuse raamatutest ja seejärel inventeerida. Summaarse arvestuse raamatu ja inventari-raamatu sissekanneteks tuleb paberileht vormistada täpselt vastavate vormide kohaselt (kui ei ole võimalik kasutada inventariraamatu või summaarse arvestuse raamatu lahtisi lehti), samuti raamatute kustutamisel. Arvestusdokumentide täitmise olgu väga täpne ja täiesti nõuetekohane.

III. TÖÖ LUGEJATEGA.

P r o g r a m m.

Lugejate teenindamise ülesanded. Nõukogude raamatukogude põhiline ülesanne: abistada igakülgsest lugejaid nendele vajaliku kirjanduse valimisel. Kirjanduse propaganda ülesanded. Raamatukogu abi enesetäiendajatele.

Lugejate kirjanduslike huvide tundmaõppimine. Kirjanduslike huvide kujunemisi mõjustavad tegurid. Kirjanduslike huvide tundmaõppimise meetodid.

Individuaalne töö lugejatega. Selle tähtsus ja iseärasused. Ettevalmistus laenutustööks. Uute lugejate registreerimine raamatukogusse. Lugejate konkreetsete nõuete rahuldamine. Teemaatiliste nõuete rahuldamine. Ebakonkreetsete nõuete rahuldamine. Süstemaatilise lugemise juhtimine.

Raamatukogu massitöö. Selle ühtsus ja eesmärgid. Raamatupropaganda näitlikud meetodid. Raamatupropaganda suulised meetodid.

Abonemendi organisatsioon. Abonemendi organiseerimise viisid. Raamatukoguhoidjate töö abonemendil.

Lugemissaalide organisatsioon. Lugejate diferentseeritud teenindamine lugemissaalis. Lugemissaalide abifondid.

Lugejate teenindamine väljaspool raamatukogu. Rändraamatukogud, Laenutuspunktid. Kaugabonement.

Raamatukogudevaheline abonement. Selle kasutamistingimused. Suuremad raamatukogudevahelise abonemendi keskused Nõukogude Liidus ja Eesti NSV-s.

Laste lugemise ja selle juhtimise iseärasused. Kooliealise noorema (I - IV kl.) ja keskmise (V - VIII kl.) astme õpilase arengu põhihood. Sellest tulenevad iseärasused töös lastega.

Kirjandus ja metoodilised juhised.

Töö lugejatega ehk lugejate teenindamine seisneb lugejate nõudmiste rahuldamises, nende huvide süvendamises ja kirjanduse propagandas. Teoreetilised teadmised omandab üliõpilane semestri jooksul vastavast kirjandusest; lisaks sellele on sessioonil ette nähtud loengud. Talvisel eksamisessioonil õiendatakse raamatukogunduse kursuse käesoleva osa kohta eksam.

Õpikuna kasutatakse: Работа с читателями. Учебник для библиотечных институтов. М., "Советская Россия", 1961. 240 lk. Õpik käsitleb tööd täiskasvanud lugejatega. Et aga töös lastega on rida iseärasusi, peab üliõpilane tutvuma vastava õpikuga: Итомирова, Н., Воронеж, В. и Серова, Н. Руководство чтением детей и библиотеке. Учебное пособие для студентов библиотечных институтов, М. 1959. Sellest tuleb lkvi töötada lk.26-45, kus on valgustatud laste lugemise juhtimise põhimõtteid.

Üliõpilane-raamatukoguhoidja peab oskama seostada õpikut praktikaga: korraldama raamatunäitust, andma bibliograafilisi ülevaateid jne. Õpikus "Работа с читателями" lehekülgedel 140-145 on käsitletud ettelugemisi. Et Eesti NSV rahvaraamatukogudes on seda vormi vähe kasutatud, võib õpikust selle osa vahele jätta. Mõningaid aspekte tööst lugejatega valgustav eestikeelne kirjandus on ilmunud Fr.R. Kreutswaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu väljaandel ning on kättesaadav igas

rajooniraamatukogus, samuti suuremates linna- ja teaduslikes raamatukogudes.

Lugemise juhtimine raamatukogus. Metoodiline kiri. Tln. 1959, 14 lehte - Abiks rajooniseminari raamatukogude sektsioonile. Aprill, 1959. - Rotaatorpaljundus.

Lugejate värbamine ja lugemise juhtimine külaraamatukogus. Metoodiline kiri, Tln. 1959, 17 lehte - Täiendavalt abiks rajooniseminari raamatukogude sektsioonile. Oktoober, 1959. - Rotaatorpaljundus.

Raamatukogu abonemendi töö analüüs. Metoodilisi juhiseid, Tln. 1959, 13 lehte. Rotaatorpaljundus.

Tomberg, J. Kirjandusliku kohtu korraldamisest A.H. Tammsaare "Tõde ja õigus" 4. köite alusel, Tln. 1957. 22 lk.

Raud, E. Laste lugemise juhtimisest raamatukogudes, Tln. 1956. 41 lk.

Kontrolltööd.

Kursuse selle osa kohta koostatakse kaks kontrolltööd. Esimene esitatakse teise kursuse kevadsemestriks (4. sem.) ja teine kolmanda kursuse sügissemestriks (5. sem.). Et kontrolltööde teemad muutuvad, saadetakse need üliõpilastele täiendavalt.

IV. RAAMATUKOGUNDUSE ORGANISATSIOON NÕUKOGUDE LIIDUS.

P r o g r a m m.

1. Raamatukogu töö organiseerimine. Raamatukogu juhtimine. Raamatukogu struktuur. Raamatukogu töö normeerimine. Koosseisud. Raamatukogu direktori (juhataja) ja osakondade juhatajate õigused ja kohustused. Administratiiv-majanduslik töö. Raamatukogu vastuvõtmine ja üleandmine.

2. Raamatukogu arvestus ja aruandlus. Töö planeerimine. V.I. Lenin arvestusest ja aruandlusest. Arvestuse liigid. Raamatukogu statistika peamised näitajad. Jooksev arvestus, tema

objektid ja vormid. Raamatukogu aruandlus. Statistiline aastaruanne. Informatsiooniline aruanne. Raamatukogu töö analüüsimine. Raamatukogu töö planeerimine. Aasta- ja kvartaliplaanid. Kalendaarne kuuplaan. Plaani peamised näitajad. Riiklik raamatukogude võrgu planeerimine. Raamatukogu eelarve ja finantseerimine. Eelarve koostamine. Raamatukogu finantsaruanne.

3. Raamatukogu ruumid ja sisustus. Mehhaniseerimine raamatukogutöös. Põhinõuded raamatukogude ruumide sisustuse ja ehituse osas. Ruumide mahu väljaarvestamise meetodid. Sisustus abonemendis, lugemissaalis, raamatuhoidlas. Lasteraamatukogu sisustus. Raamatukogutöö mehhaniseerimise võimalusi raamatu läbitöötamisel, inventuuri teostamisel, bibliograafilises töös, raamatu laenutamisel.

4. Metoodiline töö. Metoodilise töö eesmärk ja teostajad. Koordineerivad keskused. Metoodilise töö korraldamine: väljastõidud, konsultatsioonid, seminarid, kursused, paremate töökogemuste uurimine, üldistamine ja levitamine.

5. Raamatukogu inspekteerimine. Inspekteerimine kui üks raamatukogu juhtimise vorm. Inspekteerimise ülesanded ja teostajad. Inspekteerimise metoodika. Revideerimise kokkuvõtete tegemine, ilmnenud puuduste likvideerimine.

Kirjandus ja metoodilised juhised.

Lenin, V.I. Hariduse Rahvakomissariaadile. Teosed, 28.kd., lk. 420-423.

Kultuurhariduse alal töötaja käsiraamat. Koost. E.Priimägi, Tln. 1956, lk. 69-109.

Силина, Э.И., Финансирование культурно-просветительных учреждений, М. 1954, 296 lk.

Рабей, М.И. О нормировании библиотечного труда в условиях крупных и средних библиотек. "Труды" (Гос.библиотека СССР им. В.И.Ленина), т. 3, 1959, lk. 105 - 146 vdi:

Рабей, М. О нормах библиотечной работы. "Библиотекарь", 1958, № 10, lk. 43 - 46.

- Метелкин, Н.М. Планирование работы сельской библиотеки, М. 1959, 64 лк.
- Чубарян, О.С. Общее библиотековедение, М. 1960. Главы 9 и 10.
- Пащенко, Ф.Н. Альбом библиотечного оборудования для сельских и районных библиотек, М. 1958. 122 л.
- Пащенко, Ф.Н. Планировка сельских библиотек. - "Библиотекарь" 1958, № 12, лк. 56 - 59.
- Лески, Е. и Сабитов, А. Опыт применения передвижных металлических стеллажей. - "Библиотекарь", 1958, № 8, лк. 37-38.
- Сокальский, А., Туров, В. и Чудновский, И. Механизировать процессы библиотечной работы. - "Библиотекарь", 1959, № 12, лк. 28-29.
- Гродецкая, Т.Д. и Лев, Д.И. Некоторые проблемы механизации и автоматизации библиотечно-библиографических процессов. "Советская библиография", 1960, № 3, лк. 54-62.
- Алексеев, М.В., Опыт рационализации и механизации библиотечных процессов. - "Библиотекарь", 1960, № 10, лк. 45-48.
- Методическая работа областной библиотеки. Практ. пособие, М. 1958.
- Ванев, А. О методической работе районной библиотеки. - "Библиотекарь", 1960, № 1, лк. 31 - 33.

Käesolevas osas on pearõhk asetatud raamatukogutöö organiseerimisele - raamatukogude juhtimisele, koosseisudele, raamatukogu juhataja õigustele ja kohustustele, raamatukogu fiantsiplaanile jne. Õpikut kursuse selle osa kohta pole, see-ärast langeb põhiline raskuspunkt loengutele. Kevadsemestril oimub a r v e s t u s.

V. RAAMATUKOGUDE AJALUGU.

Программ:

Sissejuhatus.

Kursuse ülesanded ja aine. Kursuse metodoloogiline alus - ajaloolise materialismi teooria. Raamatukogunduse ajaloo seos kultuurilooga, hariduse ajaloo, raamatu ajaloo. Raamatukogu koht ühiskonnas. Raamatukogunduse põhijooned orjapidamis-

feodaalses ja kapitalistlikus ühiskonnas. Nõukogude raamatukogunduse põhilised iseärasused.

I. NSV Liidu raamatukogunduse ajalugu.

1. Raamatukogud Venemaal XI-XIII saj.

Vana-vene kultuur X-XI saj. Esimese raamatukogu asutamine Kieveis Sofia kiriku juures. Esimesed raamatukogud kloostrite juures. Raamatukogud Novgorodis, Tšernigovis, Smolenskis ja Kirde-Venes. Raamatukogu sisuline koostis ja nende kasutajad. Raamatute ja raamatukogude hävimine sõdade ja tulekahjude tagajärjel.

2. Raamatukogud Venemaal XIV-XVII saj.

Kultuuri areng ja raamatukogude tekkimine Moskva vürstiriigis. Moskva valitsejate raamatukogud. Kloostrite raamatukogud. Trükikunsti algus Moskva riigis ja selle mõju raamatukogude arengule. Moskva trükikoja raamatukogu. Välisasjade prikaasi ja Apteegi prikaasi raamatukogu. Raamatukogud Ukrainas ja Valge-Venes XVI-XVII saj.

3. Raamatukogud Venemaal XVIII saj.

Raamatute levik XVIII saj. algul. Ilmaliku kirjanduse areng. Uued nõuded raamatukogudele. Katsed ajalooliste käsikirjade kogumiseks. V.V.Kiprijanovi "Avaliku üldrahvaliku raamatukogu" projekt. F. Saltõkovi raamatukogu organiseerimise projekt. Teaduste Akadeemia raamatukogu asutamine (1714). M.V. Lomonosovi tegevus Teaduste Akadeemia raamatukogus. Moskva ülikooli raamatukogu. Raamatukogundus Venemaal XVIII saj. teisel poolel. Ermitaazi raamatukogu. N.I. Novikovi kirjasutusliku tegevuse tähtsus raamatukogude levikule. Maksulised raamatukogud raamatukaupluste juures. Avalike raamatukogude organiseerimise katsed. Uued vaated raamatukogundusele.

4. Raamatukogundus Venemaal XIX saj. I poolel.

Peterburi Avaliku Raamatukogu asutamine. A.N. Olenini, V.S. Sopikovi, I.A. Krõlovi tegevus Peterburi Avalikus Raamatukogus. Ülikoolide raamatukogud. N.I. Lobatševski tegevus Kaasani ülikooli raamatukogus. Dekabristid ja raamatukogundus. Avalike raamatukogude loomine kubermangulinnades. Tsaarivald

suse suhtumine nendesse. Raamatukaupluste juures olevad raamatukogud. Petraševskilased ja raamatukogundus.

5. Raamatukogundus Venemaal XIX saj. keskelt 90-ndate aastate keskpaigani.

Raamatukogutöö ideoloogiline külg. Revolutsioonilised demokraadid raamatukogudest. Pühapäevakoolide raamatukogud. A.I. Ikonnikovi raamatukogu Permis ja A.A. Krassovski raamatukogu Vjatkas. Peterburi Avalik Raamatukogu, selle fondide kasv, väärtuslike kollektsioonide kujunemine. V.V. Stassovi tegevus Avalikus Raamatukogus.

Avaliku (Rumjantsevi) Raamatukogu asutamine Moskvast. Teaduste Akadeemia raamatukogu. Ülikoolide raamatukogud. Tsaarivalitsuse repressioonid raamatukogude vastu. Rahvaraamatukogud ja nende õiguslik olukord. "Sundkataloogid". Töölisühingute, marksistlike ringide illegaalsed raamatukogud.

6. Raamatukogundus Venemaal XIX saj. 90-ndate aastate keskelt Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsioonini.

Raamatukogud 1905-1907.a. revolutsiooni eel. Sotsiaaldemokraatlike ringide illegaalsed raamatukogud. Raamatukogud 1905-1907.a. revolutsiooni ajal. Bolševike võitlus raamatukogude demokratiseerimise eest. Tsaarivõimult väljakistud järeleandmised raamatukogude valdkonnas. Raamatukogud Stolõpini reaktsiooni aastatel. Töölisorganisatsioonide raamatukogud. Teaduslikud ja erialased raamatukogud. Raamatukogunduse Selts ja selle tegevus. Esimene ülevenemaaline raamatukogunduse kongress ja selle tähtsus. Raamatukoguliku hariduse korralduskatsed. Raamatukogud uue revolutsioonilise tõusu aastatel. V.I. Lenini artikkel "Mida võib teha rahvahariduse heaks". Raamatukogud imperialistliku maailmasõja ja Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamise perioodil.

Raamatukogundus NSV Liidus pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni.

7. Raamatukogundus 1917-1920.a.

Rahvahariduse ja kultuurharidustöö ümberkorraldamine. V.I. Lenin rahvaharidusest ja raamatukogudest. V.I. Lenini

juhendid ja direktiivid raamatukogunduse alal. Raamatukogude töö ümberkorraldamine. Uute rahvaraamatukogude asutamine. Punaarmee raamatukogud. Teaduslike ja erialaste raamatukogude võrgu laiendamine. Vene Raamatupalati organiseerimine (1920.a.) N.K. Krupskaja tegevus raamatukogunduse alal.

8. Raamatukogundus NSV Liidus 1921-1925.a.

II. Ülevenemaaline poliitharidustöötajate kongress Moskvas. V.I. Lenin raamatukogude varustamisest kirjandusega. VK(b)P Keskkomitee otsus "Partei mõju tugevdamisest raamatukogude tööle" (1923). Rahvaraamatukogude metoodiline juhendamine ja kaadrite ettevalmistamine. Ajakiri "Красный библиотечарь" (1923). VK(b)P XIII kongress kultuurhariduslikust tööst maal. Esimene Vene NFSV raamatukogunduslik kongress (1924). Teaduslikud raamatukogud.

9. Raamatukogundus NSV Liidus 1926-1941.a.

Kultuurhariduslikud asutused võitluses partei peafoone eest. Raamatukogude mahajäämus maa kultuurilistest ja majanduslikest ülesannetest. ÜK(b)P Keskkomitee otsused "Lugejate laia hulkade teenindamisest raamatuga" (1928) ja "Raamatukogude töö parandamisest" (1929). N.K. Krupskaja võitluses partei Keskkomitee otsuste elluviimise eest raamatukogunduse alal. Raamatukogude osatähtsuse kasvamine maa sotsialistlikul idustrialseerimisel ja põllumajanduse kollektiviseerimisel. Kaadrite ettevalmistamine. NLKP Keskkomitee otsus "Raamatukogundusest NSV Liidus" (1934). Üleliiduline raamatukogude loendus 1934.a. Raamatukogude osatähtsuse tõus töötajate kommunistlikul kasvatamisel. Raamatukogunduse mahajäämus külas ja üritused selle kõrvaldamisel. Vene NFSV RKN otsus "Külaraamatukogudest" (1935). Nõupidamine raamatukogunduse ja bibliograafia teoreetilistes küsimustes 1926.a. ÜK(b)P Keskkomitee otsus "Kirjanduskriitikast ja bibliograafiast" (1940). Teaduslike raamatukogude tegevus.

10. Raamatukogundus NSV Liidus 1941-1945.a.

Raamatukogude ülesanded sõja tingimustes. Töö ümberkorraldamine. Hinnaliste raamatufondide säilitamine ja kaitse. Raamatukogude agitatsioonilis-massiline töö. Sõjakahjustused raamatukogude valdkonnas. Riiklik Kirjandusfond ja selle tegevus.

11. Raamatukogundus NSV Liidus pärast Suurt Isamaasõda.

Raamatukogude ülesanded seoses üleminekuga rahalikule ülesehitustööle. Kultuurhariduslike komiteede moodustamine. Kultuuriministeerium. Raamatukogunduse teooria areng. Raamatukogude võrgu laiendamine. NLKP Keskkomitee otsus "Raamatukogude olukord ja selle parandamise abinõudest meie maal" (1959). NLKP XXII kongressil vastuvõetud NLKP programm raamatukogude edasisest arendamisest.

II. Eesti raamatukogunduse ajalugu.

1. Raamatukogud Eesti territooriumil XIII-XVIII saj.

Eesti territooriumil XIII-XVIII saj. tegutsenud raamatukogude isekrasused. Esimesed raamatukogud Eesti territooriumil XIII saj. Kloostrite raamatukogud. Raamatukogud kirikute juures. Dominiiklaste kloostri raamatukogu Tallinnas. Piritas kloostri raamatukogu. Oleviste kiriku raamatukogu. Tartu rootsi ülikooli raamatukogu. Tallinna gümnaasiumi raamatukogu. Komertstraamatukogud XVIII saj. Lugemisringid.

2. Eesti raamatukogunduse ajalugu XIX saj. esimesel poolel.

Kultuurilis-majanduslikud seltingimused. Tartu ülikooli raamatukogu asutamine ja tegevus. Eestimaa Avalik Raamatukogu Tallinnas. Eesti raamat bibliofiilide huviebjektina (H. Rosenplänter, M. Jürgens). Õpetatud Eesti Selts eesti raamatu kogujana. Kaks liini rahvalike raamatukogude arengus. Koguduste raamatukogud. Nende ideoloogiline suund.

3. Eesti raamatukogude ajalugu XIX saj. keskelt 80-ndate aastate lõpuni.

Eesti rahvuslik liikumine. Selle ülesanded ja voolud. Kooslielu. Eesti rahvusliku liikumise tegelased raamatukogudest (eriti Fr.R. Kreutzwald). Esimeste rahva poolt loodud raamatukogude asutamine. Tarvastu kihelkonna raamatukogu. Rahvaraamatukogude asutamine 70-80-ndail aastail. Raamatukogud keelide juures. Seltside raamatukogud. Juhised raamatukogude kerraldamiseks. A.Grenssteini juhised. Estikeelse kirjandusega raamatukogud linnades. "Vanemuise" seltsi raamatukogu. Eesti Kirjameeste Seltsi raamatukogu. Langus eesti raamatu-

kogude tegevuses 80-ndate aastate teisel poolel. Selle põhjusel.

4. Eesti raamatukogunduse ajalugu XIX saj. 90-ndail aastail kuni 1905.a. revolutsioonini.

Tsaarivalitsuse reaktsioonilised sammud raamatukogude valdkonnas. 1890.a. määrus rahvaraamatukogude kohta. "Sundkataloogid". Lugesiringid ja nende tegevus. Muutused rahvaraamatukogude tegevuses. Nende tüübitik. Seltside raamatukogude järjest suurenev osatähtsus. Karskuskuratooriumide maksuta raamatukogud. Teaduslikud raamatukogud XIX saj. lõpul ja XX saj. algul (Tartu ülikooli, Eestimaa Kirjanduse Seltsi, Õpetatud Eesti Seltsi raamatukogu). Eesti Üliõpilaste Selts eesti raamatu kogujana. Töölis- ja revolutsiooniliste organisatsioonide raamatukogud Narvas, Tallinnas ja Tartus. Raamatukogud 1905-1907.a. revolutsiooni ajal.

5. Eesti raamatukogunduse ajalugu 1907-1917.a.

Stolõpini reaktsiooni aastad. Tsaarivalitsuse rünnak raamatukogudele. Muutused raamatukogude õiguslikus seisundis. Muutused hariduslikus ja majanduslikus elus. Tõus raamatukogude asutamises ja tegevuses. Tallinna linna raamatukogu asutamine. Eesti Kirjanduse Seltsi, Eestimaa Rahvahariduse Seltsi, Noor-Eesti Raamatukogude Korralduse Osakonna jt. tegevus raamatukogunduse alal. Tartu Rahvaraamatukogu Seltsi raamatukogu asutamine. Töölisorganisatsioonide raamatukogud. Ideoloogiline võitlus raamatukogudes. Teaduslikud raamatukogud. Eesti Rahva Muuseumi raamatukogu. Esimene maailmasõda ja langus raamatukogunduse valdkonnas. Veebruarirevolutsioon.

6. Eesti raamatukogunduse ajalugu 1917-1920.a.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tähtsus rahvaharidusele ja kultuurharidusele. Raamatukogude tegevuse ümberkorraldamise kavad. Eesti Töörahva Kommuuni tegevus raamatukogunduse valdkonnas.

7. Eesti raamatukogunduse ajalugu kodanliku diktatuuri perioodil (1920-1940).

Kodanluse püüded raamatukogude allutamiseks oma huvide teenistusse. Avalikkude raamatukogude seadus 1925.a. Rahva-

raamatukogude võrgu moodustamine. Rahvaraamatukogude vilets olukord. Soovitusnimestikud rahvaraamatukogudele ja nende muutmine kohustuslikeks. Suuremad rahvaraamatukogud Tallinnas ja Tartus. Teaduslikud raamatukogud. Tartu ülikooli raamatukogu, Riigiraamatukogu, Eesti Rahva Muuseumi raamatukogu jt. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu tegevus. Ajakiri "Raamatukogu".

8. Raamatukogundus Nõukogude Eestis.

Raamatukogud esimesel nõukogude võimu aastal (1940-1941). Nõukogude võimu direktiivid ja otsused raamatukogunduse alal. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu asutamine.

Saksa fašistliku okupatsiooni kahjustused raamatukogudele. Töö raamatuga. Suure Isamaasõja ajal Eesti Rahvuskorpuses rindel ja tagalas.

Raamatukogude taastamine pärast Nõukogude Eesti vabastamist. Raamatukogude võrgu väljaarendamine. Kultuurhariduslike Asutuste Komitee moodustamine. Raamatufondide kasv. Uued töomeetodid raamatukogudes. Raamatukogutöötajate nõupidamised. Raamatukogude töö maal seoses kollektiviseerimisega. Kolhooside ja ametiühingute raamatukogud. Teaduslike raamatukogude uus ilme. Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklik Raamatukogu. Tartu Riikliku Ülikooli Teaduslik Raamatukogu, ENSV Teaduste Akadeemia Keskraamatukogu. Erialased raamatukogud. Raamatukogunduse kaadri ettevalmistamine. Erialase kirjanduse avaldamine. Teadusliku töö olukord ja perspektiivid.

III. Välismaa raamatukogunduse ajalugu.

1. Raamatukogud antiikajal.

Vana-Idamaa raamatukogud. Egiptuse raamatukogud-arhiivid. Assurbanipali raamatukogu.

Kreeka raamatukogud. Hellenismiaja raamatukogud. Aleksandria Museioni raamatukogu. Rooma raamatukogud. Avalikud raamatukogud Roomas.

2. Raamatukogud feodalismiajastul.

Kiriku kultuurivaenulik poliitika. Kloostrite raamatukogud. Iiri munkade tegevus. Karl Suur kultuurivarade kogujana.

Kloostri raamatukogude kerraldus. Puldisüsteem ja ahelasraamatud. Ülikoolide raamatukogude tekkimine. Raamatukogud humanismiajastul. Antiikkäsikirjade kogumine. Kloostri raamatukogude langus. Petrarca ja Boccaccio raamatukogud. Medicid avalike raamatukogude asutajatena. Trükikunsti leiutamise tähtsus kultuuri arengule ja raamatukogudele. Reformatsioon ja raamatukogud. Linnaraamatukogud. Pariisi Kuningliku raamatukogu asutamine. Mazarini raamatukogu. Bodley raamatukogu Inglismaal. G.W. Leibnizi tegevus. Raamatu paigutamine. Raamatukogumuuseum. Raamatukogude piiratud kasutajaskond.

3. Raamatukogud kapitalismiperioodil.

Prantsuse kodanliku revolutsiooni mõju raamatukogude arengule. Sundeksemplaride seaduse kehtestamine. Raamatukogude loomine departemangudes. Kasutajaskonna avarumine. Selle põhjused ja tagajärjed. Raamatufondide ja lugejate arvu kasv. Magasiniüsteem. Raamatukoguhoidjate kutseline ettevalmistamine. Raamatukogunduse teoreetiliste ja praktiliste küsimuste lahendamine. Tähtsamate rahvusraamatukogude kujunemine ja areng. Rahvusraamatukogu Pariisis. Briti Muuseumi Raamatukogu. Kongressi Raamatukogu Washingtonis. Rahvaraamatukogude tekkimine USA-s ja Inglismaal. Selle põhjused. Rahvaraamatukogude levik teistes maades.

4. Kapitalismimaade raamatukogud pärast Teist maailmasõda.

Raamatukogud kodanluse teenistuses. Avalikud raamatukogud USA-s ja Inglismaal. USA mõju UNESCO-s. UNESCO üritused raamatukogunduse ja bibliograafia alal. Tähtsamate kapitalistlike maade rahvuslikud raamatukogud. Raamatukoguseltside Rahvusvaheline Föderatsioon. Uusi momente raamatukogunduse arengus.

5. Raamatukogundus demokraatliku leeri maades.

Raamatukogunduse üldised arengujooned: uued ülesanded ja srunad, riiklik raamatukogude võrk, riiklikud organid raamatukogude juhtimises, raamatukogude materiaalne baas, uued raamatukogude tüübid, raamatukogude arvu kasv, kaadri ettevalmistamine. Raamatukogunduse areng Tšehhoslovakkias, Poolas, Saksa Demokraatlikus Vabariigis, Bulgaarias.

7. semestri lõpul toimub eksam.

Kirjandus ja metoodilised juhised.

- Lenin, V.I. Mida võib teha rahvahariduse heaks. - Teosed, 19. kd., lk. 249-251.
- *- Kõne kubermangude ja maakondade rahvaharidusosakondade poliitaharidustöölise ülevenemaalisel nõupidamisel 3. nov.1920.- Teosed, 31.kd.,lk.331-340.
- *- Teesid tootmispropaganda kohta.- Teosed, 31. kd., lk. 369-371.
- *- Hariduse Rahvakomissariaadi tööst.- Teosed, 32.kd., lk. 102-111.
- Абрамов, К.И. и Васильченко, В.Е. История библиотечного дела в СССР (до 1917 г.). Учебник для библиотечных институтов, М. 1959, 192 lk.
- Васильченко, В.Е. История библиотечного дела в СССР. Учебник для библиотечных институтов. М. 1958, 214 lk.
- Материалы к истории библиотечного дела в СССР (1917-1959). Учебное пособие для студентов библиотечных институтов, Л. 1960, 236 lk.

Eesti raamatukogude ajaloo kohta õpikut pole. Ülevaate eesti raamatukogude arengu üldmomentidest annab teos: Veskimägi, K. Sada aastat rahva teenistuses. Tarvastu kihelkonna raamatukogust Mustla linna raamatukoguni. 1860-1960, Tln.ERK, 1960, 52 lk.

Ka välismaa raamatukogude ajaloo kohta õpikut pole. Tutvumiseks rahvademokraatiamaade raamatukogunduse arenguga kasutada:

Евтуева, З.А. Библиотечное дело в странах народной демократии, М. 1954.

Raamatukogunduse ajaloo kursus tuleb kangõppeüliõpilastel läbi töötada põhiliselt iseseisvalt. Sessiooni ajal käsitletakse neid kursuse lõike, mille kohta õpikut pole (välismaa raamatukogunduse ajalugu, eesti raamatukogunduse ajalugu). Fakti-

liste andmete omandamise kõrval peab üliõpilane eskama õigesti mõista raamatukogude osatähtsust igal konkreetsel ajaloolise arengu etapil. Raamatukogu areng, tema ülesannete ja funktsioonide muutumine ja laienemine kulgeb tihedas seoses ühiskonna majandusliku ja kultuurilise arenguga. Raamatukogud ideoloogiliste asutustena on alati seisnud ühe või teise klassi teenistuses. Kogumise ja säilitamise kõrval levitab raamatukogu trükiteoseid, teeb neid lugejatele kättesaadavaks ja ühes sellega levitab ka kindlat ideoloogiat. Seega on raamatukogude ajalugu tihedalt seotud ühiskonna ja selles toimuva võitluse ajalooga.

Raamatukogunduse ajaloos toimub talvisel sessioonil eksam.

Kontrolltöö.

Raamatukogunduse ajaloo kohta koostatakse kontrolltöö. Et kontrolltööde teemad muutuvad, saadetakse need üliõpilastele täiendavalt.

Тартуский государственный университет
СССР, Тарту, ул. Кинкооли, 18

БИБЛИОТЕКОВЕДЕНИЕ

Учебно-методические указания для студентов

I-IV курсов заочного библиотечного
отделения историко-филологического
факультета ТГУ

На эстонском языке

Vastutav toimetaja K. Veskimägi

Korrektor E. Oja

TRÜ rotaprint 1963. Trükipoognaid 2,4.

Trükiarv 200. Tell.nr. 1173.

Tasuta

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 01016675 1